

พระธรรมเทศนา

สังคหวัตถุกถา

โดย พระพุทธมนต์วราจารย์

วัดสุทัศนเทพวราราม แขวงราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัจเจกการกิจธรรมโศกทักษิณานุประทาน

พระราชทานพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

วันพุธที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

*****

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่
สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระปรมินทรมหาบรมมหาราชเจ้า ผู้ทรง
พระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จะรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนาในสังคหวัตถุกถา
ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ถ้ายรับพระราชทานถวายวิสาขนาไปมิได้ต้องตาม
โวหารอรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ
และพระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมาผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวาย
พระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทฺธสฺส

ทานญจ เปยฺยวชฺชญจ อตถจริยา จ ยา อีธ

สมานตฺตา จ ธมฺเมสุ ตตถ ตตถ ยถารหนฺติ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนาในสังคหวัตถุธรรมกถา ฉลองพระ
เดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี เนื่องในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัจเจกการกิจ
ธรรมโศกทักษิณานุประทาน พระราชทานพระศพ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาพัณณวดี ตามคตินิยมทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงเป็นพระราชธิดา
พระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี
ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ พระที่นั่งเทพสถานพิลาส ใน
พระบรมมหาราชวัง เมื่อทรงเจริญพระชนมายุขึ้น พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ทรง
สังเกตว่า สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ ๓ มีพระอนามัยไม่สมบูรณ์นัก ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงนำเสด็จไปทรง
พระอักษรและรักษาพระอนามัยที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวได้ประทับอยู่ที่ประเทศอังกฤษแล้ว หลังจากทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.

๒๔๗๗ เมื่อพระอนามัยตีขึ้น และสภาวารณในประเทศไทยเป็นปกติสุข ประกอบกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินนิวัติประเทศไทยเป็นการ ถาวรแล้วระยะหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ ฯ และพระชนนี จึงเสด็จกลับมาประทับในประเทศไทย ใน พ.ศ.๒๕๐๒ โดยประทับที่วังรื่นฤดี ถนนสุขุมวิท ซอย ๓๘ (ซอยสันติสุข) สมเด็จพระเจ้า ภคินีเธอ ฯ ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจหลากหลาย เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ที่ สำคัญคือ พระกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระกรณียกิจอันเนื่องด้วย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระกรณียกิจทางด้านพระพุทธศาสนา การศึกษา การ สาธารณสุข ลูกเสือและเนตรนารี เป็นต้น ในฐานะพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชธิดาพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดและผู้ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเจ้าภคินี เธอ ฯ ได้ทรงสืบทอดพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระอัยยิกาธิราชเจ้าและสมเด็จพระบรมชนก ษัตริย์ ในการทำนุบำรุงการศึกษาของชาติอยู่เป็นนิจ โดยเฉพาะในส่วนของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยนั้น ได้ทรงพระเมตตาเสด็จเป็นประธานในงานต่าง ๆ ตามที่มหาวิทยาลัยกราบทูล เชิญ ตลอดจนประทานเงินทุนเพื่อร่วมพัฒนากิจการของมหาวิทยาลัย และในวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ถวายปริญญา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อ เฉลิมพระเกียรติในฐานะที่ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์การศึกษา และกุศลสาธารณของชาติเสมอมา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระองค์นี้นับแต่ทรงอุปถัมภ์มา ทรงยิ่งด้วยบุญญาธิการเป็นอัศจรรย์ ไม่มีผู้เสมอเหมือน ทรงมีกตัญญูทศเวทิต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังเป็นที่ปรากฏชัดในพระราชจริยาวัตรและพระราชภารกิจทั้งมวล ล้วน เป็นงานเพื่อการสงเคราะห์ทั้งนั้น ต้องด้วยกตภาพระพันธ์พุทธภาษิตที่ได้ยกเป็นบทอุเทศเทศนาว่า **ทานญจ เปยวขชญจ** เป็นต้น แปลความว่า วิธียึดเหนี่ยวน้ำใจ มี ๔ ประการ คือ ทาน การ แบ่งปัน ๑ ปิยวาจา การกล่าววาจาที่อ่อนหวาน ๑ อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์ต่อตน และส่วนรวม ๑ สมานัตตา ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอในหน้าที่นั้นๆ ตามสมควร ๑

ข้อที่ ๑ ทาน หมายถึงการให้ การให้ได้ในลักษณะ ๒ อย่างคือ ให้เพื่อกำจัดกิเลสอย่าง หนึ่ง ให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นอย่างหนึ่ง การให้เพื่อกำจัดกิเลสคือความตระหนี่ถี่เหนียว ความเห็นแก่ ตัว การให้ลักษณะเช่นนี้ จะต้องประกอบพร้อมด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ๑.วัตถุ ได้แก่สิ่งของที่ จะต้องให้ จะต้องเป็นวัตถุที่หามาได้โดยสุจริต ๒.เจตนา ได้แก่ การตั้งใจบำเพ็ญทาน มุ่งเพื่อชำระ กิเลส หาได้มุ่งหวังเหตุเครื่องตอบแทนไม่ ๓.บุคคล ได้แก่ ผู้ให้ทานก็ต้องเป็นคนมีศีลธรรม ผู้รับ ทานก็ต้องเป็นคนมีศีลธรรม ให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น หมายถึงการสงเคราะห์ผู้รับ ช่วยเหลือผู้รับ ยกระดับชีวิตให้ดีกว่าเดิม เจตนาของการให้ขึ้นอยู่กับกรยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้รับเป็นสำคัญ อยาก ให้ผู้รับมีความสุขความเจริญหรือผู้ตกทุกข์ได้ยากพ้นจากความตกทุกข์ได้ยาก ผู้อยู่ร้อนนอนทุกข์ ให้อยู่ไม่ร้อนนอนไม่ทุกข์ ปลุกจิตให้เกิดความรักความเคารพนับถือกัน มีเมตตากรุณาผูกไมตรีกัน ในที่ใดมีความรักความเคารพนับถือกันและไม่ตรีจิตต่อกัน ในที่นั้นความสามัคคีพร้อมเครื่อง ปรองดองกันก็เกิดมีขึ้นได้ เมื่อคราวมีกิจ ก็ร่วมคิดร่วมแรงร่วมใจและร่วมทรัพย์รวมกำลัง

ประกอบการบุญคุณประโยชน์ ทำให้เกิดความอ่อนหนาผาคั่ง เป็นปีกแผ่นมั่นคง เพราะฉะนั้น ทาน การให้ในสังคหวัตถุนี้ จึงหมายถึงการแบ่งให้ปันให้ คือแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ถ้อยที่ถ้อยอาศัย แสดงถึงความเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวในเรื่องนี้ จึงมีคำโบราณ ผูกเป็นภาษิตสอนใจว่า จงตักน้ำไว้เผื่อแล้ง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นความดี ความตระหนี่เห็นแก่ตัวเป็นความเสียมิตรจิตมิตรใจ ไฉนตรีท่าน ท่านไฉนตรีเรา เราให้เขาเท่าไร ชื่อว่าให้เราเท่านั้น

ให้ท่านท่านจักให้   ตอบสนอง

นบท่านท่านจักปอง   นอบไหว้

รักท่านท่านจักครอง   ความรัก เรานา

สามสิ่งนี้เว้นไว้   แต่ผู้ทรชน

ข้อที่ ๒ ปิยวาจา หมายถึงการเจรจาถ้อยคำอันน่ารัก ได้แก่การพูดถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน ทำให้ผู้ฟังเกิดความสำราญเบิกบานใจ ทำให้ผู้พูดเป็นคนรักใคร่ของผู้ฟัง และเป็นวาจา ประกอบด้วยประโยชน์ ความจริงการพูดจัดว่าเป็นสำคัญ ถ้าพูดรู้จักพูดให้เหมาะแก่กาลเทศะ และบุคคล ย่อมอำนวยผลประโยชน์ ทั้งในด้านการปกครอง การสมาคม การชักนำ และการติดต่อ ประสานงาน มารดา รู้จักใช้วาจาพูดกับบุตรธิดา บุตรธิดาย่อมจะประทับใจ จับใจ ดุดตีม ชาบซึ้ง เกิดความเคารพนับถือ แม้บุตรธิดารู้จักพูดกับมารดาบิดา มารดาบิดาก็เกิดความเอ็นดูรักใคร่ ปราณี ผู้ใหญ่กล่าวทักทายปราศรัยไปเรื่อยไปแก่ผู้น้อย ย่อมทำให้ผู้น้อยมีกำลังใจ ทำกิจการงาน ด้วยความเต็มใจและจงรักภักดี การพูดจึงก่อให้เกิดไมตรีจิตก็ได้ ทำลายไมตรีจิตก็มี หรือพูดชั่วก็มี พูดดีก็ได้ พระพุทธองค์ทรงจำแนกไว้เป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑.คุณภาณิ คนพูดไม่เพราะ พูดแบบ มะนาวไม่มีน้ำ เป็นคนพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจเบือนหน้าหนี ๒.บุพผภาณิ คนพูดจาเป็น ภาษาดอกไม้กลิ่นหอมชวนฟัง เป็นคนพูดจริง อิงอรรถอิงธรรม มีคุณค่าควรสดับรับฟัง ๓.มธูภาณิ คนพูดเพราะมีรสอร่อย เป็นคนพูดถ้อยคำไพเราะนุ่มนวล ชวนให้เกิดความรักความเมตตา ไม่ชวน ให้ใช้อาชญา ไม่นำพาให้จับศัตรารูธ เป็นคนที่พูดถ้อยคำบริสุทธิ์ เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป

ข้อที่ ๓ อตถจริยา หมายถึงการประพฤติประโยชน์ กล่าวคือทำตนให้เป็นคนมีประโยชน์ มีค่ามีความดี เช่น การอบรมตนให้เป็นคนมีวิชาความรู้ มีความประพฤติดี ช่วยเหลือกัน ในคราวมี กิจการช่วยแนะนำพร้าสอนต้อนเข้าหาความดี พูดอีกทีก็คือไม่เป็นคนดูตาย “ตามความคน โบราณว่า อยู่บ้านท่าน อย่างนี้ดูตาย ปันข้าวปันควายให้ลูกท่านเล่น” คืออยู่ที่ไหนให้เป็น ประโยชน์ในที่นั้น อยู่กับใครเป็นประโยชน์กับคนนั้น คนบำเพ็ญประโยชน์ย่อมเป็นที่ต้องการ ปรรณนาของสังคม เป็นที่นิยมยกย่องนับถือของปวงชน ส่วนบุคคลผู้ไม่บำเพ็ญประโยชน์ ย่อมมี อัธยาศัยดูตายเห็นแก่ความสะดวกสบายเฉพาะตัวเป็นสำคัญ มีน้ำใจจิตจาง ดุจขานอ้อยที่เคี้ยวจน หมตรสหวาน แม้มดก็ไม่อยากคาบไปกิน ฉะนั้น

ข้อที่ ๔ สمانัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ โดยความหมายก็คือเรามีฐานะ เป็นอะไร เช่น เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นภรรยาสามี เป็นครูลูกศิษย์ เป็นต้น มาวางตนให้เหมาะสมกับ ตัวเป็นคนไม่เย่อหยิ่งจองหองเกินฐานะ และไม่ปล่อยตัวให้ต้อยต่ำน้อยหน้าจนเกินดี ควรวางตน เสมอในหน้าที่และพอดีแก่บุคคล เพราะถ้าแคบนักมักขยับยาก ถ้ากว้างมากมักไม่มีอะไรจะใส่

สม ถ้าสูงนักมักจะลอยไปตามลม ถ้าต่ำนักมักจะมลงบาดาล ควรให้พอเหมาะพอดี เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ใช่เห็นข้างก็จะชี้เอาอย่างข้าง เห็นเหมือนกว้างก็จะกว้างเอาอย่างเหมือง คุณธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ ๑.ทาน การแบ่งปัน ๒.ปิยวาจา การเจรจาอ่อนหวาน ๓.อหิงสา ปรารถนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๔.สมานัตตตา วางตนเหมาะสม เป็นคาถาหมานิยมที่จะทำตนให้คนอื่นรัก เคารพ นับถือ และยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งกันและกัน สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เป็นผู้ทรงพระเมตตาคุณ พระขันติคุณ มีน้ำพระทัย เกื้อหนุนจุนเจือเอื้ออารีแก่พสกนิกรผู้อาศัยใต้ร่มเงาแห่งพระบารมีธรรมตลอดพระชนมชีพ จึงเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือเชิดชูบูชาอย่างยิ่งของปวงชนชาวไทย ไม่จืดจาง

ขออำนาจพระราชกุศลทักษิณานุปทาน ที่สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้าได้ทรงบำเพ็ญอุทิศถวายนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ ผลิตวิบากสมบัติอัฐคุณมนูญผล แต่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี สมดังพระราชปรารภโดยฐานนิยมทุกประการ รับพระราชทานถวายวิสาขามหามงคลพระธรรมเทศนา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ยุติลงด้วยประการฉะนี้ ในโอกาสแห่งพระธรรมเทศนาที่ พระสงฆ์เปรียญจตุรครจักรับพระราชทาน สวดพระธรรมคาถา เพื่อเพิ่มพูนพระราชศรัทธา ปสาทะ อภิปรายธรรม สัมมาปฏิบัติ ในมหาสมาคมนี้สืบไป เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สำนักพระราชวัง
โทร. ๐ ๒๖๒๓ ๕๕๐๐ ต่อ ๓๑๐๓-๔
www.brh.thai.gov.net/